

Silný kořen má současná neotantra u Bhagvána Radžníše – Osha

TANTRA JAKO INDIVIDUÁLNÍ REBELSTVÍ

Zdeněk Vojtíšek

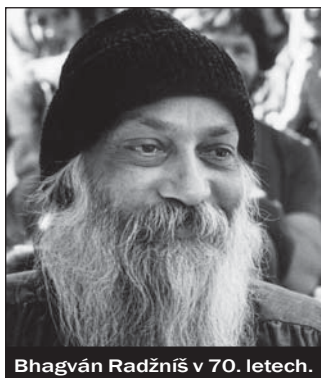
Bhagván Radžníš (1931–1990) jako zakladatel a vůdce nového náboženského hnutí a jako iniciátor dvou grandiózních komunitních experimentů, které měly vést ke vzniku „nového člověka“ a nové společnosti, pomalu upadá v zapomnění.¹ „Žije“ ovšem pod jménem Osha jako autor duchovní literatury žánru „new age“. Ačkoliv je v tomto žánru snad nejprodávanějším autorem, jeho vliv se projevuje ještě i jinak: je bezesporu jedním z tvůrců fenoménu neotantry.

Zatím ne zcela obvyklý pojem „neotantra“ vznikl z potřeby odlišit starobylé indické učení tantry od pokusů o zhodnocení této tradice v novodobých západních náboženstvích: v několika nových náboženských hnutích, v hnutí Nového věku a v pohanství (více v rámečku „Od tantry k neotantře“ na straně 57). Zcela zásadní roli při vzniku neotantry sehrál právě Radžníš.² Následující článek se na základě jeho textů³ pokouší vystihnout Radžníšův obraz světa a pojetí tantry.

Život rebela

Podle obvyklého mínění Čandra Móhan Džain, zvaný dětským jménem Radžníš, již v mládí protestoval proti autoritám a hádal se s nimi;⁴ jeho vlastní zmínky o mládí ho představují spíše jako introvertního

a osamělého,⁵ v sedmi letech patrně hluboce zasaženého smrtí milovaného dědečka. Zkušenost, že náboženství nezabrání smrti, se možná stala příčinou, proč se mladík z hluboce oddané džinistické rodiny začal vysmívat obřadům a vyjadřoval odpor ke kněžím a k vnějším projevům náboženství. V době univerzitních studií v Džabalpúru prošel tento radikál těžkou duševní krizí, na jejímž konci dosáhl roku 1953 osvícení. O dva roky později získal na své univerzitě místo profesora filosofie.⁶

Bhagván Radžníš v 70. letech.

Vedle univerzitních přednášek působil veřejně i jinak: od roku 1962 zakládal meditační centra,⁷ pořádal meditační tábory a přednášel. Na akademickou dráhu musel roku 1966 rezignovat kvůli svým provokativním veřejným

vystoupením o sexu a proti náboženství. Roku 1968 pronesl pět kontroverzních přednášek v Mumbaí, které později vyšly jako kniha *Od sexu k nadvědomí* a přinesly mu velký vřelas. Indická média ho prezentovala jako „sexuálního guru“.⁸ Kromě tradičních indických duchovních technik pracoval i s prvky západních psychoterapeutických škol. Ačkoli do té doby tvrdě kritizoval institut duchovních učitelů a jejich oddaných žáků, roku 1969 se stal jedním z nich, neboť začal zaslavět. S prvními šesti žáky roku 1970 založil Mezinárodní hnutí neosannjásinů.

Od začátku 70. let se Radžníš stal atraktivní také mimo Indii, a to pro západní duchovní hledače i psychoterapeuty inklinující k alternativním metodám především z tzv. hnutí lidského potenciálu. Roku 1970 totiž představil dynamickou meditaci, která dodnes zůstává jeho nejznámějším dědictvím, a po ní v dalších letech následovaly desítky originálních meditačních technik. Roku 1971 vyšla jeho kniha *Od sexu k nadvědomí* anglicky. Radžníšova centra začala vznikat všude ve svobodném západním světě. Vzrůstající počet neosannjásinů umožnil otevřít roku 1974 v indické Púně ášram (duchovní centrum), který jim nabízel desítky zážitkových aktivit včetně mediací a experimentálních psychoterapeutických skupin. Počet lidí žijících v ášramu a docházejících do něj z podnájmu v Púně postupně dosáhl asi tří tisíc.⁹ Dočasných návštěvníků ze Západu se vystřídal až třicet tisíc ročně.¹⁰ Přestože ášram finančně prosperoval, na konci 70. let se jeho slavná etapa pomalu uzavírala: důvodem bylo jednak nepřátelství místních obyvatel a šikana úřadů, ale také Radžníšova vize „nového člověka“, kterou chtěl uskutečnit v nové komunitě.

Nová a daleko uzavřenější komunita vznikla ve Spojených státech roku 1981 poté, co Radžníš z Púny nakonec odešel zcela neočekávaně. Jeho vize se – alespoň nakrátko – uskutečnila: ve vrcholném období kolem roku 1983 žilo v komunitním městě Radžníšpúram v Oregonu asi dva a půl tisíce¹¹ „nových lidí“, jimž se podařilo překročit protiklad tělesnosti (díky zrušení tradičního modelu výlučného partnerství a rodiny) a duchovního života. Komunita byla natolik atraktivní, že během festivalů přijala až 15 tisíc dalších, převážně mladých návštěvníků.¹² Zároveň se ale natolik stupňovaly její konflikty s okolím, že to roku 1985 vedlo k roztržce v jejím vedení, a v důsledku toho k daleko účinnějšímu úřednímu vyšetřování. Radžníš byl ze Spojených států vypovězen, několik vedoucích bylo odsouzeno k trestům vězení a komunita se rozpadla.¹³ Radžníš se roku 1986 usadil opět v Púně a o dva roky později přijal od svých žáků jméno Osho. Po jeho smrti roku 1990 se síť center s ústředím v Púně ještě více rozvolnila a Oshova centra, jejichž jádro tvoří asi šest až osm tisíc neosannjásínů,¹⁴ působí více méně samostatně v „síti“ center Nového věku.¹⁵

Tantra jako prostředek transformace člověka

Ačkoli Radžníš často zdůrazňoval, že záměrně říká „mnoho protichůdných věcí“,¹⁶ a také jeho následovníci tvrdili, že

jeho učení je záměrně nekonzistentní,¹⁷ jeho základní pohled na svět není vnitřně rozporný ani složitý: vše, co existuje, je energie¹⁸ a má kvalitu božství.¹⁹ „Bytí je energie a energie se pohybuje mnoha směry a způsoby,“²⁰ takže je možné hovořit například o sexuální energii, která je „energií života“.²¹ Nejvyšší formou energie je vědomí;²² skutečně vědomá bytost je buddhou.²³

Problém lidí je v jejich egu či myslí. Oba pojmy Radžníš používá často záměnně, ale přece jen v jeho podání platí, že mysl rozděljuje a tvoří protiklady a i ego jako realita oddělená od ostatního je jejím výtvorem. Veškeré oddělení je ovšem iluzorní a ani ego ve skutečnosti neexistuje.²⁴ Pokud zanikne dojem existence ega a nastane stav bez myslí, odhalí se to, co je skutečné,²⁵ a člověk dojde k sebepoznání, a tím zároveň k poznání božství či Boha: „Božkost se rodí, teprve když ego zanikne“.²⁶ A na jiném místě Radžníš říká: „Nechci, abyste se *stali* bohy. Já tvrdím, že už jimi jste. Pak nemá ego výživu ani prostor“.²⁷

Cestou k tomuto přímému spojení s božstvím či Bohem a nástrojem transformace osobnosti, při níž se člověk zbaví myslí a rozplyne se do existence,²⁸ je právě tantra. Význam slova „tantra“ Radžníš vysvětloval jako „expanze vědomí“.²⁹ Není ovšem cestou výlučnou: „člověk je natolik poškozen,“ že inspiraci má čerpat ze všech dostupných metod:

jógy, tantry, taoismu, džinismu, sufismu, buddhismu, hinduismu, gestalt terapie, psychodramatu, encounterových skupin, primární terapie a dalších.³⁰ Tak vzniká „veliká syntéza“.³¹

Role tantry při transformaci osobnosti je ale jedinečná, a to kvůli její práci se sexualitou. Tantra totiž na rozdíl od různých náboženství neodmítá „nižší jevy“, ale mění je na „vyšší“.³² Tak pracuje i se sexem: při sexu člověk prožívá „první světelné záblesky samádhi“³³ (sjednocení s božstvím) a „mizí [jeho] ego“.³⁴ Při orgasmu je možné „spatřit záblesk reality“.³⁵ Sex tedy nemá být sublimován, ale transformován do spirituality.³⁶ „Sex není špatný, ale není dobré zůstat u něj“.³⁷ Je teprve začátkem duchovní cesty.³⁸ Člověk totiž vlastně netouží po sexu, ale po samádhi.³⁹ Od sexu je tak možné se osvobodit – sex se stane zbytečným.⁴⁰

Základní metodou transformace je přitom nasycení: tantra vede do stavu, kdy člověk je sexem natolik nasycen, že už k němu není připoután. Tantra ho tedy učí být „ne-sexuální“.⁴¹ Ačkoliv je tedy Radžníš znám jako „sexuální guru“, vášnivý odpůrce manželství a zastánce střídání sexuálních partnerů, může se zároveň prohlašovat za „nepřítele sexu“ a hlásat osvobození od něj.⁴² Podobně má tantra sice pověst spirituální legitimizace sexuálního požitkářství, podle Radžníše ovšem požitkářská není.⁴³

Poznámky

- 1 VOJTÍŠEK, Zdeněk, Co po bouřlivé době?, *Dingir* 20 (1), 2017, s. 14–19.
- 2 URBAN, Hugh, *Zorba the Buddha: Sex, Spirituality, and Capitalism in the Global Osho Movement*, Oakland: University of California Press 2015, s. 77.
- 3 Článek vychází z omezeného množství knih, jejichž autorem je Radžníš – Osho nebo které jsou sepsány na základě jeho promluv. „Kompletní knihovna“ v angličtině, která obsahuje asi 300 titulů, je dostupná na URL: <http://www.baytallaah.com/osholibrary>.
- 4 Viz např. BARRETT, David, *The New Believers*, London: Cassell Illustrated 2001, s. 293.
- 5 OSHO, *Diamantová sůtra: promluvy o Vadžračchédika pradžňápáramitě sůtre Gautamy Buddha*, Praha: Pragma nedatováno, s. 348.
- 6 Více: GORDON, James S., *Golden Guru. The Strange Journey of Bhagwan Shree Rajneesh*, Lexington: The Stephen Green Press 1987, s. 22–25.
- 7 MA ANAND SHEELA [Sheela Birstiel], *Don't Kill Him! The story of my life with Bhagwan Rajneesh*, New Delhi: Fingerprint! 2012, s. 309.
- 8 PALMER, Susan Jean, *Moon Sisters, Krishna Mothers, Rajneesh Lovers. Women's Roles in New Religions*, Syracuse: Syracuse University Press 1994, s. 46.
- 9 Odhady se značně liší – od dvou a půl (MA ANAND SHEELA, *Don't Kill Him!* ... s. 179) až k šesti tisícům (GORDON ... s. 19).
- 10 CARTER, Lewis F., *Charisma and Control in Rajneeshpuram. The role of shared values in the creation of a community*, Cambridge etc.: Cambridge University Press 1990, s. 58.
- 11 Tamtéž, s. 122.

12 Tamtéž, s. 85.

13 Konflikty jsou popsány v knize VOJTÍŠEK, Zdeněk, *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*, Brno: L. Marek, 2009, s. 200–214.

14 GOLDMAN, Marion S., When Leaders Dissolve: Considering Controversy and Stagnation in the Osho Rajneesh Movement, in: LEWIS, James R. – PETERSEN, Jesper Aagaard (ed.), *Controversial New Religions*, New York: Oxford University Press 2004, s. 120 a 127. – Celkový počet zasvěcených sannjásínů přitom bývá odhadován asi na 40 tisíc. Viz GORDON ... s. 150.

15 Více o těchto centrech po Radžníšově-Oshově smrti: FRISK, Liselotte, *The Satsang Network: A Growing Post-Osho Phenomenon*, *Nova Religio* 6 (1), 2002, s. 64–85. Dvě z nich jsou i v Česku: v Lažanech u Žlutic a v Lažánkách u Veverské Bítýšky.

16 OSHO, *Psychologie ezoteriky*, Bratislava: Eugenika 1998, s. 62.

17 Radžníšova oddaného životopisce Vasanta Joshiho cituje CARTER ... s. 37–38.

18 RAJNEESH, Bhagwan Shree, *The Book. An Introduction to the Teachings of Bhagwan Shree Rajneesh*, Series I from A to H, Rajneeshpuram: Rajneesh Foundation International 1984, s. 442.

19 Výrazy jako „Nadžá“, „Vesmír“, „Bůh“, „Bytí“ či „Brahma“ používá Radžníš jako synonyma.

20 OSHO, *Psychologie ezoteriky* ... s. 47.

21 OSHO, *Tantrické prožitky. Evoluce prostřednictvím lásky. O Sarahově písni pro krále*, Praha: Pavel Dobrovský – Beta 2013, s. 58.

22 RAJNEESH, *The Book* ... Series I from A to H ... s. 443.

23 RAJNEESH, Bhagwan Shree, *The Book. An Introduction to the Teachings of Bhagwan Shree Rajneesh*, Series III from R to Z, Rajneeshpuram: Rajneesh Foundation International 1984, s. 326.

24 OSHO, *Diamantová sůtra* ... s. 208.

25 OSHO, *Tantrická transformace. Setkání meditace a lásky. O Sarahově písni pro krále*, Praha: Beta 2014, s. 145.

26 OSHO, *Psychologie ezoteriky* ... s. 16.

27 OSHO, *Tantrické prožitky* ... s. 96.

28 OSHO, *Tantrická transformace* ... s. 173, 229.

29 RAJNEESH, *The Book* ... Series III from R to Z ... s. 325.

30 RAJNEESH, Bhagwan Shree, *The Book. An Introduction to the Teachings of Bhagwan Shree Rajneesh*, Series II from I to Q, Rajneeshpuram: Rajneesh Foundation International 1984, s. 352.

31 Tamtéž, s. 270.

32 OSHO, *Tantrická transformace* ... s. 115.

33 OSHO, *Od sexu k nadvědomí*, Praha: Pragma 1992, s. 22.

34 Tamtéž, s. 84–85.

35 OSHO, *Tantrická transformace* ... s. 227.

36 OSHO, *Od sexu* ... s. 108.

37 OSHO, *Tantrická transformace* ... s. 115.

38 Tamtéž, s. 27; viz též např. RAJNEESH, *The Book* ... Series III from R to Z ... s. 188.

39 OSHO, *Od sexu* ... s. 45.

40 Tamtéž, s. 81.

41 OSHO, *Nejvyšší nauka. Promluvy o Kéna-upanišadách*, Praha: Pragma 2004, 14. promluva.

42 OSHO, *Od sexu* ... s. 50.

43 OSHO, *Tantrické prožitky* ... s. 57.

Radznish (vpravo) zasvěcuje své žáky v Púně roku 1979. Foto: Rajneesh Foundation Newsletter.

Ačkoliv základ jeho pojetí tantry je buddhistický, své specifické pojetí si Radznish vypracoval na základě mnoha zdrojů, a to jak indických, tak západních. Svým žákům vykládal jak klasické tantrické texty (nejraději asi Sarahovy písně snad z 8. století nebo spisy kašmírského šivaismu), tak i jiné indické texty (Dhammapadam, Diamantovou sútru, upanišadu Kéna a mnoho dalších). Čerpal také z podobně široké škály západních duchovních⁴⁴ a psychologických směrů; hodně četl a v kulturním dění 20. století se dobře orientoval. Patrně v důsledku své četby poněkud měnil postupem let důrazy i používané pojmy; dominantním zdrojem ovšem pro něj zůstává šivaismus a zenový a tibetský buddhismus. Ke svým zdrojům byl ale kritický: byl například přesvědčen, že Buddhova slova jsou obvykle vykládána mylně, zatímco správný výklad je jen Sarahův.⁴⁵

Radznishova nauka, předkládaná formou výkladu s množstvím příběhů a anekdot, často kombinovaného s odpověďmi na otázky následovníků, obsahuje i dlouhé, systematicky vykládané pasáže. Ale s výjimkou *Úvodu do radznishismu*,⁴⁶ od nějž se Radznish později distancoval,

nebyl učiněn pokus sevřít celou tuto nauku do systému. Důvodem jsou patrně nejen pojmová nejednota a rozpornost zmíněné výše, ale i snaha vyhnout se stanovení doktrín, neboť to by připomínalo konvenční náboženství. Navíc Radznish zdůrazňoval, že daleko důležitější než nauka je praxe. Tou je – použijeme-li jedno z nejčastějších označení – bdělost (bdělá pozornost v pozici nestranného svědka) jako „stav bytí“.⁴⁷ Tento stav, který Radznish také nazývá „meditace“ a v němž mizí mysl, umožňuje vnímat svět

v jednotě: sjednocuje objekt pozorování i pozorovatele.⁴⁸ Meditace v jeho pojetí tedy není technika ani metoda, ale proces pochopení.⁴⁹ Meditace tvoří „vědomou jednotu“. V tom je protipólem sexuality, jež je „nevědomou jednotou“. Tak se vracíme k Radznishovu přesvědčení, že sex je začátek cesty: je to nejnižší bod jednoty, zatímco meditace je její vrchol.⁵⁰

Radznish (Osho) a láska

V Radznishově učení není láska vztahem, ale stavem mysli: jestliže člověk miluje, pak miluje každého. „To, čemu vy říkáte láska,“ napomínal Radznish své posluchače, „není láska. Je to jen odložený sex.“⁵¹ V tomto běžném pohledu je láska majetnická a vytváří zotročující vztahy, které pak musejí být chráněny škodlivou institucí manželství. Skutečná láska, která znamená naprostou svobodu, se podle Radznisha rodí z meditace: „Láska je vůně meditace“.⁵²

Zdeněk Vojtíšek

1 OSHO, *Psychologie ezoteriky*, Bratislava: Eugenika 1998, s. 180.

2 OSHO, *Život, láska, smích*, Praha: Pragma 1992, s. 95.

Tím ovšem není řečeno, že by Radznish nepředával svým žákům metody. Naopak,

například Radznishova metoda tantrického sexu je popsána velmi podrobně⁵¹ a jeho různé druhy meditace tvoří nejživější část jeho odkazu. Bylo by ovšem podle něj chybou lpět na jedné metodě.⁵² Odstup od všech metod vyjadřuje i známým tvrzením, že existuje 112 metod meditace, ale jsou to jen různé způsoby, jak být bdělý (být svědkem).⁵³ Tento přístup, který dává následovníkům svobodu a podněcuje jejich tvořivost, ostatně velmi dobře souzní s tím, co snad můžeme nazvat Radznishovým hlavním apelem na posluchače i čtenáře: je to výzva být sám sebou, být spontánní, žít „ted‘ a tady“ bez zátěže hodnocení, posuzování, ideálů, náboženství či různých „-ismů“, postojů, návyků či představ: „Poslouchejte svou podstatu [...] Volání vlastní podstaty je voláním boha uvnitř.“⁵⁴

Toto poselství má jistě transformační potenciál a změna života, již neosannjásině za Radznishova života obvykle procházeli, byla zásadní.⁵⁵ Považovali ji za naplnění slibu svého mistra „Podříd‘ se mi, a já tě transformuji“.⁵⁶ Sám Radznish patrně nereflekoval, že i jeho nauka a poselství je také jedním z výrazných „-ismů“. A tento „radznishismus“, toto „nenáboženské náboženství“,⁵⁷ silně ovlivnilo, ne-li přímo založilo soubor předsvědčení a aktivit nazývaný „neotantra“.

Cílem je transformace společnosti

Podstatně menší (pokud vůbec nějaký) vliv na současný alternativní náboženský život má Radznishova vize nové společnosti a nového člověka. Radznish byl přesvědčen, že lidstvo žije „na prahu hluboké revoluce“⁵⁸ a že k rozhodujícímu skoku by mohlo dojít ke konci století,⁵⁹ nyní již minulého. Příčinou neuspokojivého, ba neudržitelného stavu současné lidské společnosti („prostoupené rakovinou“⁶⁰), je podle Radznisha potlačování a zakazování sexu: toto potlačování je základem zotročení člověka⁶¹ a příčinou mnohého zla včetně války⁶² nebo třeba též homosexuality (již Radznish nazývá „ohavností a prostopásností“⁶³). Značnou část jeho díla tvoří velmi přísná a šířavá kritika společnosti a hlavně náboženských institucí a jejich kněží. Při této kritice místy přechází až ke konspiračním teoriím.⁶⁴ Zároveň je tato kritika často vtipná, zábavná a založená na bystrém pozorování. Tantra je pak „individuálním rebelstvím“⁶⁵ vůči takto kritizované společnosti.

44 Zásadní vliv na Radznisha měl bezpochyby Grigorij Ivanovič Gurdžijev (asi 1866–1949), arménský duchovní učitel, čerpající především ze sufismu.

45 OSHO, *Tantrická transformace* ... s. 255–256.

46 *Rajneeshism. Introduction to Bhagwan Shree Rajneesh and His Religion*, Rajneesh Foundation International 1983.

47 OSHO, *Psychologie ezoteriky* ... s. 25.

48 OSHO, *Light on the Path*, promluva 3. 12. 1985, 2. otázka, dostupná na URL: <http://www.oshorajneesh.com>, download 25. 4. 2017.

49 OSHO, *Psychologie ezoteriky* ... s. 31.

50 Tamtéž, s. 29.

51 RAJNEESH, *The Book... Series III from R to Z* ... s. 328–332.

52 RAJNEESH, *The Book... Series III from I to Q* ... s. 270–272.

53 OSHO, *Light on the Path* ...

54 OSHO, *Tantrická transformace* ... s. 223 a 217.

55 GORDON ... s. 47.

56 Tento slib byl deklarován při více příležitostech; také na meditačních táborech v Mount Abu v Rádžastánu již v 70. letech. Viz CARTER ... s. 52.

57 RAJNEESH, *The Book* ... Series III from R to Z ... s. 2.

58 OSHO, *Psychologie ezoteriky* ... s. 195.

59 OSHO, *Diamantová sútra* ... s. 327.

60 OSHO, *Od sexu* ... s. 48.

61 OSHO, *Tantrická transformace* ... s. 108.

62 OSHO, *Diamantová sútra* ... s. 71.

63 OSHO, *Od sexu* ... s. 48.

64 OSHO, *Diamantová sútra* ... s. 71.

65 OSHO, *Tantrická transformace* ... s. 11.

66 OSHO, *Od sexu* ... s. 48.

67 RAJNEESH, *The Book* ... Series III from R to Z ... s. 481.

68 Tamtéž, s. 255.

69 RAJNEESH, Bhagwan Shree, *Come, Come, yet Again*

Come, promluvy z roku 1980, citováno tamtéž, s. 193.

70 GORDON ... s. 48.

Tantra je podle Radžníše ovšem i lékem na „zruinovanou“⁶⁶ společnost: „jennom tantra a nic jiného může změnit společnost, člověka, mysl...“⁶⁷ A také stvořit „nového člověka“, za jehož herolda se Radžníš považoval.⁶⁸ Pokusy o stvoření nového člověka v komunitách v Púně a Radžníšpúramu byly grandiózní a zahrnovaly – kromě jiného – i „svobodný sex“: „Mým cílem zde je učinit tuto komunitu sexuálně svobodnou,“ řekl Radžníš ještě v Púně roku 1980.⁶⁹ „A když říkám sexuálně svobodnou, má to dva významy. Na začátku budou lidé jeden druhému snadno dostupní a na konci právě tato dostupnost způsobí, že jejich myslí transcendují sex.“

Osho a neotantra

Poslední citát zároveň vystihuje škálu významů, které nese pojem „neotantra“: může znamenat cokoli od způsobu, jak získat „snadno dostupný“ a spirituálně legitimovaný sexuální vztah, až k nástroji sakralizace sexu, ať už má tato sakralizace za cíl překonání touhy po sexu ve prospěch rozvoje osobní spirituality (jako to bylo u Radžníše) nebo oslavu božství (jak se s tím setkáváme především v pohanství). Kdesi na této škále můžeme rozpoznat ještě význam pojmu „neotantra“ jako terapeutického nástroje k překonání strachu z intimity a dalších psychických obtíží. Jak už dávno napsal americký psychiater James Gordon, frekventanti kursů tantry přicházejí se třemi prolínajícími se motivy: s nadějí na sexuální uspokojení, s nadějí na pomoc v psychických potížích s vlastní sexualitou a s nadějí na duchovní využití sexu k sebepřekročení.⁷⁰ Tento článek měl při vši stručnosti alespoň naznačit, že všechna tři hlavní ohniska významu pojmu „neotantra“ i tři naděje, které bývají s tímto pojmem spojeny, můžeme snadno a mnohokrát nalézt v díle Bhagvána Radžníše – Osha a že ho skutečně můžeme považovat za „otce“ neotantry. ■

Autorův medailonek je na str. 37.

Tantra as an Individual Rebellion

Using more than a dozen of the most influential books by Bhagwan Rajneesh (1931–1990), the author summarizes the main features of Tantra as understood by this Indian spiritual teacher. Rajneesh (later called Osho) tried to establish two experimental communes based on his conception of Tantra (1974–1981 in Poona, India, and 1981–1985 in Rajneeshpuram, Oregon). Although these communes did not realize his visions completely, his ideas have been largely successful, especially among Western seekers of alternative religion and these ideas and corresponding practices became a significant component of the so called “Neotantra”.